

Oponentský posudek na bakalářskou práci

Jakub Holas: Česká společnost v reflexi maďarské minority. Případová studie migrační skupiny z Maďarska po roce 1992. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. Praha 2011. 93 s. + 28 s. přílohy

Vedoucí práce: PhDr. Mirjam Moravcová, DrSc.

Oponent: Mgr. Markéta Vaňková

Bakalářská práce Jakuba Holase se zabývá relativně oblíbeným tématem absolventských prací ze společenských věd, jímž je zkoumání různých imigračních skupin na území České republiky. Konkrétně se předložená práce zaměřuje na 1) „obraz Čechů a české společnosti“ mezi Maďary, kteří přišli do ČR z Maďarska, dále 2) chce definovat „příčiny jejich integračních strategií“, 3) „zachytit kulturní fenomény, jež mohou být příčinami neporozumění kulturních odlišností, vystávajících v kontaktu české a maďarské kultury“ (chápané jako minorita a majorita) (s. 7) a 4) popsat autoreflexi vztahu Čechů k maďarské minoritě (s. 11).

V první, teoreticko-metodologické části se autor nejprve velice krátce (pouhé 3 strany a jeden odstavec, s. 8 - 11) věnuje teoretickému zázemí svého bádání. Zaměřuje se na výklad konceptu stereotypů a „etnického obrazu“. Vzhledem k tématu práce a deklarovaným výzkumným cílům postrádám alespoň stručné nastínění migračních teorií, popis integračních mechanismů či kulturního kontaktu a konfliktu. Rovněž mám k teoretickému uchopení tématu komentář: proč student předpokládá, že si jeho informátoři přinesli z Maďarska nějaký specifický obraz Čechů, který pak byl modifikován v ČR (s. 7, 10 a jinde)? Vždyť tomu tak vůbec být nemusí – „obraz“ nějaké skupiny (ale i jiných sociálních jevů) vzniká, až je-li tematizován, zvýznamňován, někdo se na něj táže atd. - tedy je situační a kontextuální spíše než předem utvořený.

V podkapitole k metodologii výzkumu student uvádí, že jako techniky sběru dat využil rozhovory (biografické a polořízené), analýzu statistických dat a též pozorování (s. 12) – ovšem v práci jsem žádné pasáže, vycházející z pozorování, nenalezla. Je popsán výběr vzorku (20 imigrantů), k němuž mám připomínku – student píše „Výchozí informátoři byli vybráni s ohledem na jejich uplatnění na českém trhu práce (zohledněna data MPSV ČR)“ (s. 13) – co to znamená? Jaký ohled a na co přesně? Také bych uvítala, kdyby student uvedl, kteří z informátorů, s nimiž hovořil, byli výchozími informátory - ukázalo by se totiž, zda a nakolik to mohlo mít vliv na skutečnost, že jeho vzorek byl silně homogenní (19 vysokoškoláků ze 20ti informátorů). To by sice mohlo být způsobeno i tím, že by takto homogenní byla celá imigrační skupina – ovšem pro to nejsou v textu žádné doklady. Problematické se v tomto kontextu jeví tvrzení ze s. 40: „*Soubor informátorů nám ukazuje základní charakter složení migrační skupiny z Maďarska, která do ČR přicházela po roce 1992.*“ - jak to? Z popisu vzorku nijak neplyne, že by měl reprezentovat populaci migrantů z Maďarska. Rovněž se autor zmiňuje, že některé rozhovory proběhly za pomoci překladatele – důležité ovšem je také to, kdo to byl, neboť to by mohlo ovlivnit získaná data (profesionální překladatel / přítel, který se také do rozhovoru občas vmísil / někdo z minority, před nímž by se mohli za některé názory třeba informátoři stydět apod.) A kdo přepisoval rozhovory, kdo je překládal do češtiny?

Následují kapitoly popisující historii Maďarů na území dnešní České a Slovenské republiky, a to včetně poválečných migračních proudů a migrace po roce 1992. Zde bych ocenila, že student počíná svůj výklad již obdobím první světové války a zasazuje tak dnešní přítomnost Maďarů na českém (resp. československém) území do širšího kontextu.

Poté se již dostáváme k pasážím, které stojí na vlastním terénním výzkumu autora (kapitola V – VII). Autor popisuje migrační historie informátorů (situace v zemi původu, motivace k odchodu, etablování v ČR), vytváření a udržování sociálních sítí v Maďarsku i ČR a jejich vnímání vlastního socio-ekonomického statusu v Maďarsku i v Čechách. V poslední kapitole se Jakub Holas věnuje popisu české společnosti očima svých informátorů a rovněž zaznamenává, co si podle jeho informátorů o nich (imigrantech z Maďarska) myslí česká společnost („autoreflexe etnického stereotypu majority“).

Ačkoli je analytická část práce dosti rozsáhlá, omezuje se pouze na popis dat. Jedná se o text sice zevrubný, nicméně čistě deskriptivní, vycházející z pozitivistických pozic. Jakkoli tedy student jistě věnoval svému výzkumu spoustu času a pečlivě svá data zaznamenal, zůstává práce bohužel dosti na povrchu. To je dle mého názoru mimo jiné důsledkem toho, že Jakub Holas přistoupil k tématu s určitým předporozuměním, které ovšem nerefletoval a tedy jej při zpracování dat nezohlednil. Odchod z Maďarska i sžívání s českým prostředím totiž nahlížel zjevně především (nikoli samozřejmě výlučně) prizmatem socioekonomické situace (soudě dle otázek, které kladl); sociální sítě do značné míry prostřednictvím sociálního postavení či třídy (s. 30, 45 aj.). Není pak divu, že právě socioekonomická situace se v důsledku tohoto jeho náhledu jeví jako hlavní příčina příchodu informátorů do Čech (s. 31 nn). Nezpochybňuji, že socioekonomické podmínky hrají velkou roli – ovšem celkový kontext rozhodování o migraci je zpravidla podstatně komplikovanější. Nebylo by například na místě ptát se studentů bohemistiky, kteří celkem logicky přicházejí do Čech za prací, také (či především) na příčiny jejich prvotní volby studia bohemistiky, která již vlastně vše ostatní předznamenala? K rozhodnutí k migraci vedou často také nejrůznější osobní důvody (a to nejen v práci zmíněné partnerské vztahy – navíc, i v tomto případě se přeci pár rozhoduje, ve které zemi se usadí, a právě toto rozhodování by opět mělo být předmětem dotazování) nebo shody náhod atd., jež jsou přinejmenším stejně podstatné jako příčiny socioekonomické.

Student tedy dle mého soudu svá data vlastně neinterpretoval, pouze je přehledně sepsal a doložil značným množstvím citací (někdy až zbytečným - například neproblematické konstatování ze s. 28, že mnozí informátoři pracovali v mezinárodních společnostech, dokládá pět úryvků apod.). Kupodivu však nenacházíme v textu data podporující poměrně zásadní tvrzení o jednodlosti maďarské komunity („*Tvoří ji různé maďarské skupiny, které však zde vytváří v konečném výsledku jednotnou komunitu lidí s vyhraněným národním sebevědoměním.*“, s. 17), které je navíc v rozporu s jinde konstatovanou (a také nepodloženou) nejednotností této komunity („*Jednotná maďarská minorita na území České republiky, do které by se zapojovali příslušníci všech maďarských migračních skupin, neexistuje. Příslušníci maďarské migrační skupiny z Maďarska silně tendují nejen k separaci od majority, ale také od ostatních maďarských migračních skupin*“, s. 49). Z faktu, že Maďaři rozpoznají odlišné dialekty maďarštiny (s.49-50), není možno vyvozovat jejich separaci (jak student činí). Je samozřejmě možné, že sebraná data tato tvrzení podporují (jak naznačuje přepis rozhovoru, uvedený v příloze) – ovšem v předložené studii s nimi není pracováno.

V důsledku pak práce bohužel neobsahuje mnoho překvapivých či nových poznatků, naopak se setkáváme s poněkud banálními tvrzeními (informátoři si hledali přátele hlavně v rámci své sociální vrstvy (s. 30-31); podle informátorů je Maďarsko v ekonomické krizi a tuto krizi o něco lépe zvládají lidé s VŠ vzděláním (s. 32-33) apod.). Za zajímavou bych naopak označila například drobnou kapitolku V.3.6. o tom, jak imigranti vnímají svoji současnou pozici v rámci maďarské společnosti, nebo zjištění, že Maďaři jako jeden z nejvýraznějších typických rysů Čechů uvádějí chození do přírody, chalupaření a sportování (s. 63-64).

Seznam literatury na konci práce je úctyhodný – ovšem do chvíle, než se ukáže, že na podstatnou část položek se v textu vůbec neodkazuje (neověřovala jsem podrobně celý seznam, ovšem hned všechny položky na jeho počátku nejsou v práci vůbec uváděny - Alexander, Allport, Andreson, Assman, Balla, Barša, Gabal, všechny studie Bittnerová – Moravcová, Brouček, Disman... atd.). To je zcela nepřijatelný způsob vytváření bibliografie.

Přílohy obsahují přehled informátorů, glosář použitých pojmů, přepisy (dvou?) rozhovorů a fotografie z terénu.

Na závěr malou poznámku – slovo „expatriat“ v češtině neexistuje, užívá se „expatriot“.

Celkově bych tedy práci označila za spíše průměrnou. Splňuje všechny nároky, kladené na bakalářskou práci, a proto ji doporučuji k obhajobě s hodnocením velmi dobře.

V Praze dne 20.8.2011

Markéta Vaňková